

Dört närsə / hekaýa

Category: Hekaýalar, Kitapcy, Sözler

написано kitapcy | 25 января, 2025

Dört närsə / hekaýa DÖRT NÄRSE

Dostumyň pajgaly ýagdaýda aradan çykan mähriban kakasynyň hem-de onuň bilen bilelikde, balajyk ýaşynda namyrat neresse bolan körpeje jigisiniň jenneti ruhlaryna bagışlanýar.

...Dört närsə.

Dört zat.

Bary-ýogy dörtje zat, ony betbagtlygyň elhenç batgasynyň holtumynda ebedi gark bolmakdan halas etdi...

Aňy, kalby, hüýt-gara, ergin mazudyň goýultmagyndan emele gelen deý gos-goýy läbige ýuwdulyp, aklyndan azaşmakdan...

...Birinjisi – ortanjy daýysynyň gazaply, doňyürek ýowuzlygy...

...Okuwynyň birinji ýylyny tamamlap, tomusky rugsada gelende, uçardan giç düşendigi sebäpli, galan alys ýolam ulagda geçip, öýlerine daňa ýakyn gelipdi.

Hal-ahwaldyr, çay-çörekden soň, kakasy şü on ýedi ýaş ömründe ilkinji gezek onuň bilen ikiçäk oturyp, şeýle pyhnany-içgin gürrüň etdi.

Halallyk hakda...

Soň her niçik hadysa ýüze çykanda-da, ahyrynda saklap bilene bähbit getirýändigi hakda...

Her hili ýagdaýda-da owaly bilen adamkärçiliğiňi saklap galjak bolmak hakda...

Ýeriň ýüzünde eje-dogan, bala-çagadan gymmatly zadyň ýokdugy hakda-da birki agyz aýtdy.

Erkek kişi diýleniň başyna ýagşy-ýaman, herne halat düşende-de onuň ilki bilen çydap, soňam şony diňe özi ýeňip geçmeg-ä beýle-de dursun, ýanyndaky özüne elgaramalara-da islendik apata gaýrat etmäge ýardam bermelidigi hakynda bolsa birki öwran, nygtap-nygtap zynharlady...

Hamana, oňa soňky gezek wesýet edýän ýaly...

Bu-da şomat şoň hakykatdanam şeýledigini näbilsin?

Gaýta: "Kakam-a meni indi ullokon adam çykdy hasabyna ymykly alypdyr-ow! Gör-ä, indi meň bilen edýän epeýden-salyhatly gürrüňlerini!" diýip öz ýanyndan hoşnut bolupdy.

Soňam kakasy, alty ýaşlyja körpe jigisinem alyp, ulaga mündide, howludan çykyp gitdi...

...Iki sagatdanam daýylary, o ikisini ýorgana dolap getirdiler...

...Kakasy pahyryň süýjüsü güýçlidi.

Äpet nowhanaň üstündäki köprüden geçip barýarkalarám onuň süýjüsü birden gaty ýokarlanyp ol huşundan gidipdir diýdiler. Dolandyrylmáyan ulagam, köprüdäki beton parapediň bir "žiguli" zordan sygaýjak ötüginden giripdir-de, suwa gaçypdyr. Megerem, suwuň içinde özüne gelen garabagyr pahyr, näçe ysgynsyzam bolsa çagasyň halas etjek bolup, ilk-ä gapylary açmak üçin dyzan bolmaly. Suwuň basyyny ýeňip bilmänem, ulagyň yzyna, oguljygynyň ýanyna geçip, tirsegi bilen yzky aýnany döwmäge çytraşypdyr. Gyssanjyna jaýrygam atdyrypdyr. Tirsegem gan öýüp göm-gök. Emma ýetişmändir. Ulagyň içi suwdan dolup, öýkeninde howa gutaran bolmaly...

...Ol bu zatlary soň daýylaryndan eşitdi.

Şo wagt, kakasydyr körpejäň ýorgana dolangy öл-myžžyk göwresini görende bolsa, oň onlarça, ýüzlerce kitaplary tokgalygyna ýuwdup, jinnekk ýalam gysynman, darykman, ýük görmän olaryň her bir setirini, sözünü özüne sygdyrp bilýän aňy, şojagaz görnüşi özüne sygdyrp bilmedi.

Özüne zor salmakdan ýaňa gözleri hanasyndan çykaýjak bolup petreýär...

Özem, gözüniň alnynda hut ýap-ýaňyja çygnay-çygnay dogran güyükleri gark edilýän alaçsyz ganjygyň, tutuş durky-düýrmeginden sogduryp, tükeniksiz uzyn uwlaýsy deýin uwlap başlamazlyk üçin iki eli bilen agzynyň üstünden penjeleyär.

Şo duran ýerinde dim-dik bolup, doňħara-daşa öwrülip dur.

Müň ýyllapmy ýa-da bary-ýogy birje sekunt?

Bilenok, aňşyranok, duýanok...

Hut şu pursata çenli hemme zat gülala-güllük ömründe, ilkinji gezek şeýle heýhatly pajygany başyndan geçirýän gögelän bolanja çydamy, gaýraty, oglan erki bilen beýnisine zor salyp, görýän heýhatlygyny şunça aňyna sygdyrjak bolsa-da başaranok...

Bolanok.

Syganok.

Aňam, ýüregem gözüniň görýänini başbitin ret edýär...

Kellesinde: "Ýok! Ýok! Bu beýle däl! Haky ýok beýle bolmaga! Bu nähili bolar ahyry, beýle bolsa...Hany SEN-eý?! Nirde?! Nätdiň muny, SEN?!"...Ýok, ýok, ýo-o-o-k!!!..." diýen jümleler yzyny üzmän, şo gaýtalanyp dur, gaýtalanyp dur...

Olar oňa oýlanmaga-da, özünü ele almaga-da, bolup geçýän zatlara düşünmäge-de maý bermeyär...

...Birdenem ol, näme edýändigine özem düşünmän, kakasynyň köp çagaly, uly maşgalaň arzuwy bilen yhlas siňdirip salan, alty ottagly tamynyň iň içkisine urdurylyp girdi. Kelleçanagynyň içinde süňönüni lerzana getirip ýaňlanýan ýaňky jümlelen zarňyldysyna tap getirip bilmänem, däliräň ýaly otagyň içinde bir ýerde durup bilmän, ters aýlanmaga başlady.

Özem: "Ýok! Ýok! Bu beýle däl! Haky ýok beýle bolmaga! Bu nähili bolar ahyry, beýle bolsa...Hany SEN-eý?! Nirde?! Nätdiň muny, SEN?!"...Ýok, ýok, ýo-o-o-k!!!..." diýip, ulili bilen daşyndan gygyrýarmy, ýa ol gykylyk aňında ýaňlanýarmy - duýanogam, düşünenogam...

Durubam bilenok.

Aglabam bilenok.

Diňibem.

Kapasa içre urunýan, guduzlan gurda dönüp, dar otagyň dört diwar gabawynda terslin-oňlyn pelesaň kakýar.

"Ýok! Ýok! Bu beýle däl! Haky ýok beýle bolmaga! Bu nähili

bolar ahyry, beýle bolsa...Hany SEN-eý?! Nirde?! Nätdiň muny, SEN?...Ýok, ýok, ýo-o-o-k!!!..."...

Mejnun diwana dönüp, göýä diwary göwresiniň zarbyna böwsüp çykaga-da, dar otagyň, dar dünýän ýesirliginden, özünü bendilige aljak bolup daşyna tor gurýan hasratdan gaçyp, erkinlige çykmak isleýän dek, aram-aram diwara bat bilen özünü urýanynam aňşyrmaýar...

Pyrlanyp dur...

Pyrlanyp dur...

Içindenmi ýa daşyndanmy, sesinde baryny edip perýatsyz bagyrypmy ýa bagyrmanmy, otag içre kän aýlandymy, az aýlandymy?

Şomadam aňy ýetmeýärdi.

Häzirem, näme jeza bersinler – öldür, ýadyna salyp biljek däl... ...Birdenkä kimdir biriniň berdaşly gollary, ebşitläp, oň ýakasyndan tutdy-da, edil gazyk çüýlenen ýaly, duran ýerinde dikilgazyk togtatdy. Soňam bir dartanda, güjük galdyran deý, örküni ýerden üzdi.

“Kim?”.

Gözleriniň öni mazudyň goýultmagyndan sähelçe arassalanyp, garagy, ýalançyň ysygyna çala yşyrady.

“Ortak daýysy!”.

-Häý, seňemmir...-diýip daýysy paýys sögündi.

Şarp!

Şarp!

Göwresi özuniňkä iki esse pyýadaň ýarym sögünç bilen pessaý käýinjiräp, özünü jinnekçe gaýgyrman, ýuzikessir doďuran jüp şapbady, oň serini sämetdi.

Beýnisini ýaryp gelýän çırkin gykylyk, tepbet sem boldy.

Soňam ýaňky alaçsyz ganjygyň, eşideniň jigerini bir demde tüýdüm-tüýdüm tüýdýän uwuldysyna öwrüldi-de, “hylk” edip, bogazyna tegek boldy.

Ol, özünü bir eli bilen howada saklap duran daýysynyň penjesinde goram-gowşak boldy.

Bogazynda dykyn alyp, özüne dem bermän, ne aňryk, ne bärík bolup duran lokga uwuldam, şondan soň pagyş-para eredi-de, paýrap gözünden gaýtdy...

Duluklaryny ýakyp gelýän gyzgyn damjalar...

“Kakamjan...duýupsyň-a, aňypsyň-a, jan kakam! Mundan öň maňa beýle nesihat etmeýädiň-ä, ja-a-n kaka-a-a...aýtmadyň-a-a...diýmediň-ä-ä...aýdan bolsaň, diýen bolsaň...tekerleň aşagyna özümi oklardym...ýoluňda kese ýatyp ölerdim-ä, ja-a-n kaka-a-a, ja-a-nym kaka-a-am-m...jigerim-bagrym, ömrüm kak-a-a-m...oldüň-le-e-e...öldürdiň-le-e-e...wa-a-ý da-a-t...ja-a-n doganjygym-a-a...jigim janym-a-a... gara gözümiň garasy sen... jigerimiň bitmez ýarasy se-e-n...körpejämiz-ä-ä... bal sysyňdan doýmadyk, gül sysyňdan doýmadyk...ezizläp, söýüp, ganyp bilmedik...ömürbaky ganap durar yzam siz...yzasyňz-la-a-a si-i-z...oldüňiz-le-e-e...öldürdiňiz-le-e-e...” ...

Daşyndan-a sezə syzanok.

Diňe gözlerinden boýur-boýur şo döküp dur, şo döküp dur...

Kalbynda-da zaryndan-zaryn sözleri gaýtalaý-gaýtalaý, gursagyny pytradyp gelýän ynyny egsäýjek bolup, perýat edýär...
...Daýysam oňa birjikde dözmecilik etmeýär.

Ýüzüni daşdan çapylana dönderip, zabunlykdan ýaňa dyňzap duran, ajydan-ajy sözleri tapyp, oňa pyşyrdap käýyeýär:

-Sen oglan, näme-how, nä, Ýer ýüzünde adam tohumy döräp, kakasy, dogany ölen ýokdur öydýäňmi? Bolan boluşjygyň dagy nätyüslek? Ýa nä, ilden üwtgeşik hasrat çekýäniňi görketjek boldugyňmy, şy? Hä?! Sen oglan bar-a, ýaman düzüwje bolguň-eý, bolýamy bar-a?! Ýohham bar-a, häzir şü taýda, şü komnatda daşyňdan gu:plaýan-da bar-a, galdyrýan bar-a. Onnoň öwlüýä gidip, il deňinde özükileri soňky ýoluna-da ugratmakdan mahrum galýaň. Düşýäňmi, şüňe bar-a? “Eder-etmez” diýmegin bar-a! Ýagdaýyma beletsiň bar-a! Diýdigim, gaty oňat edip nemetjegime gözüň ýetiýipjik durannyr, bar-a! Täk çito bar-a, düzüwje bolguň-eý, ýene bir gezäm gaýtalap aýdýan bar-a! Düşýäňmi şüňe bar-a?

Geň zat.

Daýysynyň doňbagyr sözleri, oňa depesinden bedreläp sowuk suw eňterilenden pes täsir etmedi.

Çuslandy.

Özünü dürsedi.

Daýysyna gahar-gazapdanmy ýa-da çyndanam gölegçilerden galdyrylyp, oba masgara bolmakdan gorkudanmy, gözýaşy kepedi. Dim-dik bolup dikeldi. Otlukly lowurdaýan gözlerini ýokarylygyna gösterdi. Özünden bir kelle saýlanyp, üstüne abanýan daýysynyň garaçygyna mäzerdi.

Gözünde oky bolsa urjakdan.

Arman, güýjüň-ä deň däldigine, rejeňäm geň däldigine akly ýetipjik dur.

Bu daýysynyň häsiýetine belet.

Ol ýer yüzünde, bir-ä öz kakasyndan eýmenýär. Birem muň indi pahyr bolan kakasyny sylaýar. Galan adamlar oň üçin taýak ýasssygy. Garşysyna ol-a hereket etmek, ýekeje söz diýmäge-de milt edip bir göräýsin!

Nädersiň, ýöne, bir uranda ýeňsedäki diwara oboý edip taşlaýsa...

Şarp!

Daýysy oň ýeňsesine ýeňiljek kakyp goýberdi.

-Jikgerilme maňa, ýegenjik! Düşýäňmi şüne bar-a? Seň ýalyjak jikgerilýänje jikjikiler bar-a, entejikler neresse bolan kakaň pahyryň bar-a...hork...

Daýysy nähilidir bırhili, mizemez mähnet göwresine gelişmez derejede, megerem özi üçinem duýdansyz, horkuldap goýberdi.

Dessine tersine döndi.

Bärsine-de bakman, sermeläp, artky kisesinden ýoňsuz uly elýaglygyny tapdy.

Zoňtar sümgürindi.

Soňam gözlerini ganguýma gyzardyp, bärík öwrüldi:

-Kakaň ýaly gözüňi alardaňda, meň injigimi saňyldadar derejä ýetjek bolsaň, senjagaz ýegenjik, bar-a, intejikler ejeň çöçjesini kän-kän iýmeli borsuň diýjek bolýan bar-a! Düşýäňmi şüne, ýegenjik?! Düşmeýän bolsaň-a, bar-a, düşündirip äpberýän häzir, ýene-de birki ýola!

Ol daýysyndan gözünü gizledi-de, "jukk" etdi.

Yüzünü sortdurybam, ýere bakdy...

...Ony hasratyň mazut deý gara läbiginden halas eden ikinji näurse – ejesiniň bolşy boldy.

Ýeňneleridir goňsy aýallaň elinde urunýan görgüliň ahy-nalasyndan ýaňa dünýe lerzana gelýär...

Onsoň käbesiniň şu bolşuny gördi-de, ol ýeke demde özünü undaýdy.

“Kakasynyň, jigisiniň zarynda indi bü mähribanam gynanjyna döz gelmän aklyndan azaşaýsa ýa-da ondanam beteri ýüregi çydaman darka ýarylaýsa...Bular näder? Agasy, özi, jigileri...Ýa Hudaýa, Bar Hudaýa, Bir Hudaýa Özüňden medet...Özüňden medet...Özüňden medet...Alýanam Sensiň! Berýänem Sensiň! Başga zat dilämok! Diňe GAÝRAT ET! DIŇE ŞOL! DIŇE ÖZÜŇ! GAÝRAT ET! Sadagaň bolaýyn! Ýoluňa janyň, tenim, dünýäm gurban! DIŇE GAÝRAT ET! DIŇE ŞOL!”...

...Ejesiniň perişan halyna gözü düşen dessine öz-özünden aňynda ýaňlanyp başlan şu mynajatam, süňňünden çykman şol gaýtalandy durdy...

...Ortak daýysy göýä onuň ýene-de bir hokga goparmagyndan çekinýän dek ýanyndan aýrylman, ony kakasydyr inisi bilen yrzalaşmaga saldy...

Düzüwli aňşyrmadam.

Hyýalynda diňe başatgyçly zenanlaň elinde urunýan ejesi...

Kalbynda-da ýaňky mynajat: “gaýrat et...gaýrat et...gaýrat et...”...

Şo gaýtalanyp dur, gaýtalanyp dur...

...Soň kepene çolanan göwreleriň tabdyny gösterişip, jynaza üçin alyp çykmağa girdi...

Ýene-de gözünüň öňünde ejesi...

Kellede-de “gaýrat et...”...

Jynaza duruldy.

Ýene-de şol ýagdaý.

Tabytlar gösterilip alnyp ugraldy. Özi kakasynyň “ağaç atynyň” bir tarapynda, gyňy daýysam özünüň daýaw göwresini onuňka sazlamak üçin birneme ýegserilibräk onuň ýeňsesinden götermäge ýardam beryärmi ýa-da täk özi göterýärmi...

Ýene serinde, könlünde şol görnüşdir şol ses...

Aýallar yzanda-çuwanlyk...

Neberäň ýaşulularynyň biri olara: "eýtmäň, beýtmäň, köšeşiň, öte gohlamaň" diýip haý-küş edýär...

Gölegcilerem ýas ýeriniň ahy-nalasyndan bahymrak gaçmaga niýetlenýän ýaly gonamçylyga garşy aýagaldygyna haýdap ugraýarlar...

Ol bolsa, megerem gyňyr daýysy zerarlydyr – tabydyň agramyny dynnymça-da duýman, haýdap barşyna hemme bolup geçýän zatlary birwagtyň özünde aňşyrýaram, aňşyranogam...

Kellesine taýak bilen urlan ýaly – gün ol.

Aňynda, gursagynda-da diňe ejesi bilen "gaýrat et..."...

...Öwlüýä bardylar.

Köne-täze mazarlar hatar tutup ýatyr...

Şulara gözü düşendenem oň başagaý-gün aňynda, birdenkä özünüň sowuklaç hakykaty bilen aňk edýän täze pikir döredi...

"Şunça adam...niçe-niçe ärler ýatyr gum bolup...tört müň tört yüz ýyl ýaşan Lukman Hekimiň başy gara guma garyldy-leý...".

Bu ony haýran galdyrdy.

Bada-badam köşeşdi.

Ejesidir, ýaňky aňynda gaýtalanyп duran mynajat bolsa, yzsyz-tozsuz ýitip gitmese-de, birdenkä, dem salymda, soluşyp, pessaýlap, oň göwnüniň haýsydyr bir gaty alysdaky jümmüşine çekildi...

"Şunça adam...seňkilerem indi şonçalaň biri...wagty geler, senide, nesibäň çekse, getirerler su taýyk..."...

Aňynda emele gelen gamgyn danalykdan doly su pikir bilen ol, özünü hut su pille, su müddet şeýlebir garry duýdy welin, öz-özünüň göwnüne bolmasa jahanyň ýüzünde bary-ýogy on ýedi ýyljyk däl-de, azyndan yüz elli ýyl-a ýaşan ýaly boldy durdy...

Ol uludan dem aldy-da, ortak daýysynyň sessiz ümüne tabyn bolup, kakasynyň ýerlenmeli soňky jaýynda dik duran, özünden ikije ýaş uly agasynyň gapdalyna girdi...

Şu-da ony telbeligiň girdabyndan öz-özünü çekip çykarmaga medet beren üçünji närse boldy...

...Mazarystanlykdan çykyp barýarka-da, nireden serine geldi,
nädip ýadyna düşdi?

Özem düşünmedi.

Kelleçanagynyň içinde, sesi juda agrasdan goýazy näbelli biri,
hiç haçan, hiç bir ynsanyň gaýtalap bilmejek, tükeniksiz
gussaly, süýji labzy bilen, dünýe ýaly gadymy “Alp Ärtöňne”
dessanyndan nowhany, pyşyrdap hiňlenmäge başlady.

-Alp Är Töňne öldümu?

Dünýä ýalňyz galdymu?

Pelek öjün aldymu?

Imdi ýürek ýyrtylar.

...Onuň bogazy “lyk” doldy. Soňam ortak daýysy bilen aýak goşup,
dähedem-dessemläp barşyna, öz aňynda pyşyrdalýan agyly
hiňlenjiremäni durky-düýrmegi bilen gulaga öwrülip diňledi
bardy.

Şo-o-l gözünden seçdi bardy.

Aglayynam duýanok, ýöräp barýynam.

“Alp Ärtöňnäň” agyly nowhasy bolsa göwnünde, şol hiňlenilip
barýar, şo-o-l barýar...

-Uwlap ärler bozlaşar,

Ýyrtyp ýaka orlaşar,

Çykyp üýni çyrlaşar,

Gurap, gözü örtüler.

...Gabrystan yzda galdy. Obaň çetinden girdiler. Hesretli owazy
bilen ýüregiň gyýyan nowha bolsa dowam edýär:

-Ärdi aşlar dadyran,

Agyr ýagy gaçyran,

Bosgun-goşun gaýtaran,

Basdy, ölüm agtarar.

...Köçeler. Çatryklar. Jaýlar. Derwezeli-derwezesiz howlular.

Öz çatryklaryna sowuldylar.

Dähedem-dessem.

Mytdyl-mytdyl...

Ýaňy bäriligine ylgap diýen gaýdan gölegçileň bolup gelişи,
hamana, öwlüýäde iki sany täzeje guburda merhumlary däl-de,

her haýsy özleriniň bir bölejigini goýup gaýdan ýaly. Indem şoň üçin şolary şo taýda ýeke galdyryp bärilige gaýtmaga hiç aýaklary ädilmeýäne çalym edýär.

Onuň aňyndaky nätanyş hasratdaşy bolsa, çöl üstünde öwüsýän, kükregi yzaly ýelleň iňňildisine kybapdaş hiňlenmesini şo-o-l sozduryp hiňlenip gelýär, hiňlenip gelýär...

-Atsa okun gezeýip,

Şanly Turany söýüp,

Ugrasa azm uraýyp,

Özi goç dek atylar...

...Mellekleriniň deňesine ýetdiler.

Şo pille-de özünü hasratyň aklyňdan azaşdyryp barýan läbiginden ony gutarnykly halas eden dördünji närsä gözü düşdi...

Sekiz ýaşlyja, körpeden uluja jigisi...

Onuň gaty aýylganç bir mahlukdan elheder alyp, indem kimdenem bolsa haraý gözleýän, isleýän, dileýän balajyk-gözleri...

Şu bakyş bagryndan parran geçdi...

...Şonda-da onuň özi üçin özi hemişelik gutardы...

Ol indi ýaňybır on ýedisi doluberen, agzsary jahylam däl.

Kakasyny ýitirip, birdenkä howp-hatardan doly mährewsiz mähnetlige öwrülen dünýän öz gerdenine münen läheň läşiniň astynda mynjuryap barýan ýetimegem...

Onuň indi özi...

Kaka!

Ine şu, mön gözjagazy howatyrlanmadan püre-pür oglanjygyň, öýlerindäki naçarlaň kakasy...

Hatda özünden iki ýaş ulam bolsa, henizem aňyndan, gylygyndan çagalyk çykmadyk agasynyňam, ol kakasy...

Kakasy pahyr diýerdi: "Dünýän ýuki düşünýäniň gerşinde".

Düşünýäinem özi!

Diýmek, ýükem şuň arkasyna urulmaly.

Boldy.

"Düşýäňmi şüňe bar-a, ýegenjik?!" diýip ol, nämüçin beýdýändigine özem düşünmän, birdenkä içinden gyňyr daýysynyň eý görýän soragyna öýkündi.

"Düşünýän daýy, onda-da ne düşünmek!" diýibem, sähel

säginensoň, öz-özüne jogap berdi... Hekaýalar